

Jedan prilog sociologiji sporta
Patrik Sjeberg sa Markusom Lutemanom
Ono što niste videli
Beograd, Izdavač: Incest trauma centar – Beograd, 2017.
str. 439

Knjiga pod nazivom „Ono što niste videli“ (*Det du inte sag*) autora Patrika Sjeberga (*Patrik Sjöberg*), švedskog olimpijca i bivšeg svetskog rekordera u skoku uvis, jeste štivo autobiografskog karaktera. Patrik Sjeberg i Markus Luteman (*Markus Lutteman*) ustupaju autorska prava za ovu knjigu Incest trauma centru – Beograd koji je objavljuje 2017. godine. U formi obimnijeg dnevnika (439 strana), Sjeberg upoznaje širu javnost sa vlastitim gorkim iskustvom seksualnog nasilja koje je doživeo u detinjstvu od strane svog trenera. Napomenimo da je Sjebergova autobiografija retko štivo koje obrađuje temu seksualnog nasilja u sistemu vrhunskog sporta, pa otuda ova knjiga obuhvata oblast ne samo socijalne patologije, već i polje unutar sociologije sporta kao posebne sociološke discipline. Prema dostupnim podacima, na uzrastu od 10 do 18 godina, u svakom školskom odeljenju u Srbiji postoje 4 deteta koja su preživela određeni vid seksualnog nasilja i još 4 deteta koja poznaju nekoga kome se to dogodilo (*Prva Nacionalna studija o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji*, prema: Sjeberg, 2017: 3). S obzirom na pomenute podatke, Sjebergova autobiografija dobija na značaju u cilju reflektovanja ovog aktuelnog a nedovoljno istraženog društvenog problema.

S obzirom na to da je pisana u formi obimnijeg dnevnika, knjiga ne sadrži jasno strukturisana poglavlja i odeljke, no, mogu se, grubo govoreći, uočiti sledeće celine: problem seksualnog nasilja, percepcija mladih sportista od strane nastavnog kadra i školske administracije, materijalni uslovi za bavljenje sportom, konzumiranje alkohola, cigareta i psihoaktivnih supstanci u populaciji mladih sportista, problem dopinga, te odnos prema vlastitom telu tokom sportske karijere i nakon sportske karijere.

Problem seksualnog nasilja Sjeberg započinje sećanjem na dan kada je, već neko vreme nakon završetka svoje sportske karijere, saznao da je njegov višegodišnji trener Viljo (*Viljo Nousiainen*) preminuo posle duže bolesti: „Sad je bio mrtav. S jedne strane osećaj je bio lep. Skoro kao oslobođenje. Sad niko neće saznati.“ (Sjeberg, 2017: 11). No, kako kazuje Sjeberg, trebalo mu je mnogo godina da se usudi da ispriča, a prethodno da jasno sagleda, čemu je bio izložen tokom sportske karijere od strane svog trenera, osobe koja mu je bila zamena za oca koga nikada nije imao, osobe od čije pomoći je kao mlad sportista zavisio, te osobe kojoj se divio (Sjeberg, 2017: 43, 396). Sjeberg opisuje situacije u kojima se kao mladi sportista, trinaestogodišnjak, našao pred trenerom, a koje je trener perfidno iskoristio navodno, sve u

cilju postizanja sportskog uspeha. Tako autor navodi dodirivanje genitalija od strane trenera jer „važno je da je sve u šortsu na pravom mestu“ (Sjeberg, 2017: 47), ili potrebu da se sportista masira posle napornog treninga koju je trener opet koristio kako bi masirao i intimne delove tela uz isto objašnjenje da je u vrhunskom sportu neophodno „istezanje i masiranje svakog dela tela, pa čak i pregled konzistentnosti ejakulata“ (Sjeberg, 2017: 49, 55). Sjeberg kazuje da je duboko u sebi osećao da je ovo što radi trener pogrešno, ali ga je puštao jer je, kako navodi, bilo jako teško izboriti se sa ovom situacijom, kako zbog činjenice da je Viljo kao odličan trener pomogao mladom sportisti da se poboljša u skoku uvis, tako i zbog neodumice da možda iz zaista sportskih razloga zadire u oblast intimnih delova tela mladog sportiste (Sjeberg, 2017: 55). Sjeberg piše i o svađama sa trenerom koje su bile žustre i na ivici fizičkog nasilja (Sjeberg, 2017: 127), te na taj način, indirektno, upućuje čitalačku publiku na zaključak da se ovakva i slična interakcija tokom godina pretvara u tip patološkog simbiotskog odnosa iz koga je prilično teško izaći. „Čudno je to. Pomogao mi je da dostignem svoj san – zbog čega sam mu beskrajno zahvalan – a istovremeno sam ga toliko mrzeo da sam mogao da ga ubijem. To možda zvuči bolesno, ali ne postoji nijedan drugi način da se to opiše“ (Sjeberg, 2017: 434). Nakon smrti trenera, Sjeberg saznaje i za ostale mlade sportiste koje je Viljo seksualno zlostavljao petnaest godina nakon što je završio sa njim (Sjeberg, 2017: 399).

Autor nastavlja svoja kazivanja sećanjem na direktora škole koju je kao srednjoškolar pohađao, te na direktorov

monolog, a zapravo omalovažavanje njega kao učenika i mladog sportistu: „Pričaš po školi da ćeš da postaneš skakač uvis, ali ja ću odmah da ti kažem šta ćeš da budeš. Bićeš socijalni slučaj, jer od sporta ne može da se živi. Zanimario si školu, nećeš dobiti ni svedočanstvo. Nikad nećeš uspeti u tome što misliš.“ (Sjeberg, 2017: 12). No, pola godine nakon direktorovog monologa, Sjeberg je osvojio prvenstvo Švedske u skoku uvis. Autor dalje nastavlja opisivanje odrastanja i procesa socijalizacije u okviru svoje atletske grupe, govori o jakoj konkurenciji kao značajnom faktoru za uspešno bavljenje vrhunskim sportom. Sjeberg dotiče i teme koje su aktuelne i danas, a to je nemogućnost bavljenja određenim sportovima koji su bili preskupi, poput hokeja, ili čak džudoa zbog opreme (Sjeberg, 2017: 29). Osim značajnih tema poput percepcije mladih sportista kao loših učenika od strane profesora, te nemogućnosti bavljenja željenim sportovima zbog nedostatka materijalnih uslova, Sjeberg dotiče i temu konzumiranja alkohola i marihuane. „Kasnije te godine bio sam u San Dijegu u Kaliforniji na takmičenju. Tamo sam upoznao nekoliko atletičara sa Univerziteta i počeo da se družim sa njima. Sve vreme su pušili marihuanu. Ja nikad nisam pušio ništa osim cigareta i kada sam im to rekao, mislili su da izmišljam. Zajedno smo izlazili u barove i dok bi oni pušili džointe na parking, ja bih otišao u bar i naručio viski. Njima je to bilo užasno čudno. Kao da su mislili da imam neki problem. Pa, marihuana nije droga, ali ako neko tako mlad već pije viski, sigurno je uveliko alkoholičar.“ (Sjeberg, 2017: 135). Dalje, autor govori i o temi dopinga. Početkom 90-ih godina XX veka, kako

navodi autor, stimulansi centralnog nervnog sistema, kao što je kokain, nisu bili zabranjeni tokom treninga, no ako bi sportista na takmičenju imao tragove kokaina u telu, dobio bi tromesečnu zabranu takmičenja (Sjeberg, 2017: 237). Otuda autor ističe da tokom intenzivnog treniranja i u toku priprema za velika takmičenja nije uzimao nikakve stimulanse, ali da je prvi put probao kokain u jesen 1992. godine na žurci gde se „koka šmrkala svuda unaokolo“ (Sjeberg, 2017: 237). Kako opisuje, želeo je da vidi zašto svi govore da je kokain toliko dobar, pa je ušmrknuo jednu crtu i osetio – ništa, te mu kokain nikada nije postala redovna navika (Sjeberg, 2017: 237). Na ovaj način autor otvara veoma zanimljivu i ne mnogo istraženu temu o dostupnosti i popularnosti droge unutar populacije (mladih) sportista. Naime, može se reći da u javnosti vlada stereotip o sportistima kao autentičnim predstavnicima i promoterima zdravog života, no, kako Sjeberg opisuje, mnogi sportisti konzumiraju ne samo alkohol i cigarete, već i marihuanu, pa i kokain u kontekstu opuštanja, provoda, žurki, dakle, kao vid nekog oblika socijalizacije, što jeste relevantna tema za buduća istraživanja kako u oblasti sociologije sporta, tako i u okviru sociologije medicine, sociologije tela, te sportske medicine.

Pored svega navedenog, autor otvara još jednu temu relevantnu za pomenute discipline. Reč je o transformaciji tela sportista nakon prestanka sportske karijere. „Dok sam skakao, morao sam da imam što manje kilograma. Posle karijere sam hteo da se ugojim, da izgledam malo veće. Ali mišići su teži od sala i kad sam prešao sa deset treninga nedeljno na nijedan trening nedeljno, dodatno sam smr-

šao. A telo mi se istovremeno preoblikovalo. Kilogrami koji su mi ostali, nataložili su se na stomaku, dok su mi se lice, ruke i noge stanjili toliko da sam izgledao bolesno. (...) Počelo je da mi nedostaje i buđenje sa osećajem napetosti u mišićima i bilo mi je čudno da uveče legnem, a da sa telom nisam radio ništa. Stomak se zapravo prilično brzo dobije. Posebno ako stil života promeniš iz žestokog treninga u žestoko lumpovanje.“ (Sjeberg, 2017: 325). Čak i posle završetka sportske karijere, neprekidni bolovi u leđima su se nastavili, kako napominje autor (Sjeberg, 2017: 324), te na ovaj način jasno upućuje čitaoce na promišljanje ogromnih zdravstvenih problema koje imaju sportisti i tokom i nakon sportske karijere.

Zaključimo da je pred stručnom čitalačkom publikom autobiografija koja pokriva različite aspekte posebnih socioloških disciplina poput sociologije sporta, sociologije medicine, sociologije tela, kao i socijalne patologije, no isto tako i štivo koje može biti veoma korisno za širu čitalačku publiku. Potonje se prevashodno odnosi na populaciju (preambicioznih) roditelja koji žele svoju decu da vide u svetu vrhunskog sporta bez prethodnog znanja o tome da je veoma teško ući u vrhunski sport, te da on i nema mnogo veze sa oličenjem zdravog stila života, kako se vrhunski sport, laički posmatrano, idealizuje. Najzad, knjigu „Ono što niste videli“ preporučujemo studentskoj populaciji Fakulteta sporta i fizičkog vapsitanja, te Filozofskog i Medicinskog fakulteta radi potpunijeg sagledavanja kompleksne problematike koju iz svojih aspekata izučavaju pomenute naučne discipline.

Sandra Radenović